Streszczenie

DETERMINANTY REZYLIENCJI EKONOMICZNEJ PRZEDSIĘBIORSTW W UJĘCIU MODELOWYM

Rozprawa doktorska poświęcona jest problematyce rezyliencji ekonomicznej przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem determinant kształtujących jej poziom w warunkach zakłóceń zewnętrznych. Punktem wyjścia do rozważań jest wielowymiarowy i dynamiczny charakter rezyliencji ekonomicznej oraz występujące w literaturze przedmiotu rozbieżności dotyczące jej relacji z odpornością przedsiębiorstwa. Przeprowadzona analiza literatury pozwoliła wskazać, że rezyliencja ekonomiczna jest pojęciem szerszym od odporności, obejmującym nie tylko zdolność przetrwania zakłóceń, lecz także adaptację do zmieniających się warunków oraz możliwość wykorzystania doświadczeń kryzysowych jako impulsu do rozwoju.

Celem głównym rozprawy doktorskiej jest identyfikacja determinant rezyliencji ekonomicznej przedsiębiorstw, a następnie przedstawienie ich w ujęciu modelowym oraz operacjonalizacja i empiryczna ocena poziomu rezyliencji wybranych przedsiębiorstw w związku z hipotezą badawczą zakładającą występowanie zależności pomiędzy określonymi cechami przedsiębiorstwa a poziomem jego rezyliencji ekonomicznej w konkretnych uwarunkowaniach zewnętrznych.

Na podstawie analizy literatury przedmiotu przyjęto model teoretyczny obejmujący pięć grup determinant rezyliencji ekonomicznej: finansowo-ekonomiczne, operacyjno-technologiczne, organizacyjno-zarządcze, rynkowo-marketingowe oraz społeczno-instytucjonalne. Model wzbogacono o determinantę kompetencji pracowników. Opracowano również sposób jego operacjonalizacji, uwzględniający dobór mierników i źródeł danych, zasady oceny determinant oraz sposób określania poziomu rezyliencji ekonomicznej przedsiębiorstw.

Badania empiryczne przeprowadzono w województwie pomorskim, w branży zbiorowego transportu lądowego pasażerskiego, ze szczególnym uwzględnieniem przewozów autobusowych. Zakres czasowy badań obejmował lata 2018–2025, podzielone na cztery okresy: przedpandemiczny, pandemiczny, popandemiczny i kontrolny. Za kluczowe zakłócenie zewnętrzne przyjęto pandemię COVID-19. Wyodrębniono grupę po-

równawczą obejmującą 24 przedsiębiorstwa, spośród których do pogłębionej analizy wybrano trzy podmioty: Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej w Gdyni Sp. z o.o., Przewozy Autobusowe GRYF sp. z o.o. sp. k. oraz Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Gdańsk sp. z o.o.

W badaniach zastosowano podejście mieszane, łączące metody ilościowe i jakościowe, w tym metodę wielokrotnego studium przypadku, analizę wskaźnikową, analizę dokumentów oraz badania kwestionariuszowe. Wybrane determinanty finansowo-ekonomiczne oceniono na podstawie danych finansowych, natomiast pozostałe determinanty na podstawie odpowiedzi przedstawicieli przedsiębiorstw. Zastosowano jednolitą trzystopniową skalę punktową, a poziom rezyliencji ekonomicznej określono jako średnią arytmetyczną ocen pięciu grup determinant. Uzyskane wyniki poddano analizie statycznej i dynamicznej.

Przeprowadzone badania wykazały zróżnicowanie poziomu rezyliencji ekonomicznej przedsiębiorstw oraz jego zmienność w kolejnych okresach badawczych. W Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej w Gdyni poziom rezyliencji wzrósł z 1,68 w okresie przedpandemicznym do 1,99 w okresie kontrolnym. W przedsiębiorstwie Przewozy Autobusowe GRYF odnotowano spadek z 2,58 do 2,35 w okresie pandemii, a następnie wzrost do 2,81 w okresie kontrolnym. W Przedsiębiorstwie Komunikacji Samochodowej Gdańsk poziom rezyliencji wzrósł z 2,34 do 2,78. Wszystkie trzy przedsiębiorstwa osiągnęły w okresie kontrolnym wyższy poziom rezyliencji niż podczas pandemii COVID-19.

Przedstawiciele badanych przedsiębiorstw największe znaczenie dla przetrwania okresu pandemii COVID-19 przypisywali determinantom finansowo-ekonomicznym. Istotne znaczenie przypisywano również determinantom organizacyjno-zarządczym i operacyjno-technologicznym. Respondenci potwierdzili ponadto, że doświadczenia związane z pandemią stały się impulsem do rozwoju, wprowadzania innowacji lub trwałych zmian organizacyjnych.

Zastosowanie przyjętego modelu umożliwiło ocenę poziomu rezyliencji ekonomicznej badanych przedsiębiorstw oraz porównanie wyników uzyskanych dla poszczególnych grup determinant. Wskazano jednocześnie na potrzebę uwzględniania specyfiki branżowej, w tym dostępności wykwalifikowanej kadry oraz powiązań kapitałowych i właścicielskich. Do ograniczeń badań zaliczono przede wszystkim celowy dobór i niewielką liczbę przedsiębiorstw, subiektywizm części ocen oraz wrażliwość średnich wartości wskaźników rentowności na obserwacje skrajne.

Przeprowadzone badania umożliwiły realizację celu głównego rozprawy, a hipoteza badawcza zakładająca występowanie zależności pomiędzy określonymi cechami przedsiębiorstwa a poziomem jego rezyliencji ekonomicznej w konkretnych uwarunkowaniach zewnętrznych znalazła potwierdzenie w wynikach badań empirycznych.

Słowa kluczowe: rezyliencja ekonomiczna przedsiębiorstw, odporność przedsiębiorstw, determinanty rezyliencji ekonomicznej, model rezyliencji ekonomicznej przedsiębiorstw, transport lądowy pasażerski, pandemia COVID-19